

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.059
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.059 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота на підставі прилюдного захисту дисертації Метелюк Анни Сергіївни «Соціальна профілактика ВІЛ засобами замісної підтримувальної терапії» за спеціальністю 231 Соціальна робота 15 травня 2024 року.

Метелюк Анна Сергіївна, 1984 року народження, громадянка України, освіта вища: 2013 року закінчила магістратуру Університету економіки та права «КРОК» за спеціальністю «Адміністративний менеджмент».

З 2016 року й дотепер працює менеджером проєкту «Розширення доступу до замісної підтримувальної терапії в Україні» – дослідницького проєкту, який реалізується в рамках партнерства зі Школою медицини Єльського університету (м. Нью-Гейвен, США) за фінансування Національного інституту з проблем споживання наркотиків (США).

Дисертацію виконано в Університеті Грінченка.

Науковий керівник: Лютий Вадим Петрович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Здобувачка має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 2 – одноосібні, 9 – у співавторстві, зокрема: 2 статті – у наукових виданнях,

включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 9 статей (у співавторстві), у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus та Web of Science Core Collection.

1. Anna Meteliuk. Medication-assisted treatment program as means of social prevention of HIV in people who inject drugs in Ukraine. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціальна робота. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. № 1(7). Ч. 1. С. 29-32. ISSN 2616-7778. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2021/7-1/5>*

2. Анна Метелюк. Доступ до психосоціальних послуг на сайтах замісної підтримувальної терапії – чинник профілактики ВІЛ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціальна робота. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. № 1(8). Ч. 1. С. 37-40. ISSN 1728-3817. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/7>*

3. Bromberg, D. J., Madden, L. M., Meteliuk, A., Ivasiy, R., Galvez de Leon, S. J., Klyucharyov, K., & Altice, F. L. (2023). Medications for opioid use disorder during the war in Ukraine: a more comprehensive view on the government response-Authors' reply. *The Lancet regional health. Europe, 26, 100583. <https://doi.org/10.1016/j.lanep.2023.100583>*

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Карпенко Олена Георгіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Аналізуючи види та зміст соціальних послуг для ЛВІН у межах програми ЗПТ (с.110-112), автором виокремлено індивідуальні та групові

методи взаємодії. Однак, практичного розуміння потребує більш детальний аналіз окремих видів роботи відповідно до результатів їх ефективності.

2. Недостатньо обґрунтованими виглядають у роботі пропозиції щодо подальшого розвитку досліджуваної проблеми на основі запропонованих в роботі даних. На наш погляд, бажано було б доповнити пропозиції автора якісною оцінкою ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами запропонованих заходів.

3. При розгляді питання щодо умов ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами, варто було б звернути увагу на роль соціального працівника та започаткування цільової програму професійної підготовки соціальних працівників до роботи з даною групою клієнтів та формування у них відповідних компетентностей.

4. Текст третього розділу надто перевантажений кількісним аналізом отриманих даних, графіками і таблицями, більшість яких краще було б перенести у додатки.

5. Робота є надзвичайно актуальною в зв'язку з тим, що практично відсутні наукові роботи, які стосуються даної тематики, виходячи із проблемності і надзвичайності такого кризового стану тих респондентів, які можуть брати участь в експериментальній роботі і дали свою згоду перш за все на участь у цій роботі. Тому ця робота підтверджує те, що дисертантка має не тільки теоретичні знання, а й здійснює активну практичну участь у цій роботі довготривалий термін. В презентації було вказано, які заклади на сьогоднішній день беруть участь в цій експериментальній роботі, які є досягнення. З відповідей дисертантки на запитання зрозуміло, що це лише тільки перший етап роботи, те що здобуто на сьогодні має бути вже впроваджено в методичні рекомендації, в посібники і уже є здобутим практичним досвідом на території України, та проблема яка сьогодні існує щодо активних бойових дій, зрозуміло, що змінила ситуацію по замісній

терапії, але як дисертантка довела, вони вийшли із цієї складної ситуації і в принципі держава підтримала і підтримує ті здобутки, які були на початку ще 2021 року і на сьогодні. Дисертація є завершеною, логічною, структурованою. Дисертантка вільно володіє методологією дисертації, що довела у своєму виступі і презентації.

Чернецька Юлія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи Факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, зауваження та побажання:

1. У дисертації варто було б більш чітко представити загальнонаукову методологію дослідження, описавши її застосування у науковому апараті дослідження, зокрема у *теоретико-методологічних основах дослідження* (системний та системно-структурний аналіз, заявлені у роботі (п.2.2), що дало б системне уявлення про предмет дослідження. З цього, зокрема, стало б зрозуміло, що є системоутворювальним чинником розроблених авторських умов ефективності застосування замісної підтримувальної терапії в соціальній профілактиці ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики.

2. Позитивно оцінюючи представлені авторкою показники ефективності соціальної профілактики ВІЛ засобами ЗПТ (показники каскаду ВІЛ-послуг), доцільно зауважити, що бажано було б також додати до представлених характеристик параметри, що відображають зміни в емоційній і соціальній сферах особистості ЛВІН. Такі показники, на наш погляд, віддзеркалювали б динаміку подолання дискомфорту від описаних авторкою таких негативних явищ, як, наприклад, стигматизація та дискримінація, про які неодноразово наголошується в дослідженні (п.1.1., стор.46-51). що погіршують психологічний стан людини, спричиняють стрес, тривожність та

депресію, знижують соціальний статус таких осіб, підвищують безробіття і загалом спричиняють десоціалізацію ЛВІН.

3. Дисертаційне дослідження значно б виграло за умов відображення ідеї зміцнення співпраці громадських організацій, медичних закладів і соціальних служб з установами, що спільно вирішують завдання соціальної профілактики ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики.

4. Позитивно оцінюючи напрацювання дослідниці щодо розробки і впровадження авторських умов ефективності застосування замісної підтримувальної терапії в соціальній профілактиці ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики, наголосимо на доцільності відображення аспектів підвищення професійної кваліфікації соціальних працівників щодо роботи з ЛВІН в системі післядипломної освіти.

5. Унікальність, обґрунтованість, своєчасність, практична значущість дисертаційного дослідження не тільки не викликає сумніву, а і підштовхує дисертантку до розробки інших перспективних питань у сфері громадського здоров'я. Оскільки дійсно, такі глибинні проблеми, які є у суспільстві, про них неприйнято говорити. На сьогодні у реабілітаційних центрах з'являються військовослужбовці, які мають різні проблеми, вони не можуть потрапити назад на свої позиції, тому що вони мають цю проблему і поки вони її не подолають, вони не зможуть повернутись. Анна Сергіївна в цьому плані буде наскільки підтримувати величезну кількість людей і в практичному сенсі, і якщо вона врахує всі наші пропозиції, то це дослідження не тільки продовжиться, воно значно розшириться і допоможе державі на глобальному рівні впоратися з цією соціальною проблемою, яка нас очікує. Вражає в цій роботі ґрунтовність і професійність Анна Сергіївна, вона за фахом і психолог, це наскрізно в роботі показано. У всіх підрозділах, у всіх питаннях, які вона тільки не піднімає. Вона враховує, і як людині ресоціалізуватись, як налагодити стосунки з протилежною статтю, як знайти

роботу, це все питання, які потребують спочатку згоди на емоційно-психологічному рівні. Анна Сергіївна за допомогою структурованого інтерв'ю опитала величезну кількість осіб, розробила власні методики, і це свідчить про її ґрунтовну підготовку, про те, що вона володіє повністю інструментарієм методологічного і практичного характеру, використовує і показує, як це робити людям, які можуть користуватися в практичному сенсі її надбаннями. Побажання: потрібно навчати соціальних працівників використовувати той інструментарій, який їм допоможе, бо це дуже специфічні методики, а тим більше авторські, ми розуміємо, що вони адаптовані до українського досвіду. Вона дуже ретельно проаналізувала міжнародний досвід і адаптувала його до реалій України. Оскільки ми живемо у війні, та модель повністю відображає всі ці аспекти. Всі завдання дисертації повністю відображені в роботі, беззаперечними є висновки, які просто та структуровано подаються за завданнями. У науковій роботі як дисертації це все відображено дуже ретельно.

Степаненко Вікторія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки, зауваження та побажання:

1. На с. 42 дисертантка серед осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах та мають підвищений ризик інфікування ВІЛ, виокремлює категорії осіб, які «перебувають у в'язницях», «звільняються з в'язниці». Замість терміну «в'язниця» більш коректним є вживання терміну «установа виконання покарань» (відповідно до ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України).

2. У п.1.1 першого розділу авторка питанню стигми (с. 44–50) приділяє значно більше уваги порівняно з іншими чинниками, які також, як і стигма, можуть сприяти поширенню епідемії ВІЛ серед ЛВІН. Із тексту дисертації

незрозуміло, чому саме стигмі приділено стільки уваги, а інші чинники розглянуті стисло.

3. У дисертаційній роботі авторка зазначає нормативно-правові акти, якими регламентується робота з ЛВІН – пацієнтами програми ЗПТ, однак деякі із перелічених дисертанткою наказів наразі втратили чинність, що потребує обґрунтування їх використання: Наказ Мінсім'ямолодьспорт України, Мінпраці України, МОЗ України від 13.09.2010 р. № 3123/2,75/770 «Про затвердження стандартів надання соціальних послуг представникам груп ризику» (втрата чинності: 07.10.2016 р.); Наказ МОЗ України від 19.08.2008 №476 «Про затвердження стандарту лікування ВІЛ-позитивних людей, які є споживачами ін'єкційних наркотиків» (втрата чинності від 09.11.2020 р.); Наказ МОЗ України від 10.11.2008 р. №645 «Про затвердження методичних рекомендацій «Замісна підтримувальна терапія в лікуванні із синдромом залежності від опіоїдів» (втрата чинності від 28.02.2020 р.), Наказ МОЗ України від 21.01.2010 р. №11 «Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у закладах охорони здоров'я України» (втрата чинності від 22.09.2015).

4. У п. 2.2 другого розділу дисертанткою доволі вдало здійснено опис ролі кожного з фахівців мультидисциплінарної команди в процесі проведення ЗПТ. Візуалізація відповідного матеріалу у вигляді рисунка (схеми, організаційної діаграми тощо) забезпечила б акцентуацію уваги на цьому аспекті дисертаційної роботи та зручність його сприйняття.

5. На с. 110–114 авторкою представлено методи індивідуальної і групової роботи з ЛВІН у межах програми ЗПТ. Робота значно б виграла, якби зазначені методи були розкриті більш детально.

6. Дисертаційне дослідження містить цінний теоретичний і практичний матеріал, на основі якого можна було б сформулювати певні рекомендації щодо

особливостей роботи соціальних працівників з ЛВІН в контексті проблеми соціальної профілактики ВІЛ засобами ЗПТ.

7. Дуже імпонує, що дисертантка розглянула в історичному аспекті погляди на розвиток замісної підтримувальної терапії як в Україні так, і в світі, та сучасний погляд на розвиток замісної підтримувальної терапії. Дуже коректно та правильно розкрита робота мультидисциплінарної команди і роль соціального працівника в ній, що наразі дуже актуально і постійно розглядається на рівні Міністерства соціальної політики України зараз, тому що соціальний працівник вводиться як основний в мультидисциплінарну команду, розглядається його роль, певні нормативні питання. Яким чином залучати соціального працівника? Тому, це наразі дуже актуально, те що авторка розглянула в роботі.

Лях Тетяна Леонідівна, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Маємо констатувати дещо лаконічний виклад програм зменшення шкоди (не лише ЗПТ), що впроваджуються в Україні. Було б добре, якби авторка зробила порівняння різних програм, спрямованих на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики, зокрема – даних про результати їх впровадження.

2. Вважаємо, що було б доцільнішим деталізувати інші соціальні послуги, що можуть надаватися ЛВІН в Україні. Отримання таких соціальних послуг могло бути одним із індикаторів дотримання умов ефективності ЗПТ, застосованих в ході емпіричного дослідження.

3. Емпіричне дослідження, представлене в роботі, виграло б, якби в ході структурованого опитування вивчалися чинники ризикованої поведінки ЛВІН,

пов'язані із їхніми уявленнями про ВІЛ, шляхами інфікування та засобами захисту від ВІЛ-інфекції, усвідомленням власного ризику бути інфікованим.

4. В третьому розділі дисертації варто було б детальніше розкрити результати опитування, що стосуються порівняння різних аспектів ризикованої поведінки ЛВІН, не пов'язаної із ін'єкційним вживанням ПАР, та якості життя учасників дослідження, залучених та не залучених до ЗПТ, а не лише порівняння узагальнених статистичних показників з даних питань.

5. Вітаю кафедру з такою темою. Вітаю гаранта – Жанну Василівну Петрочко. Вітаю свого колегу – Вадима Петровича Лютого, доцента нашої кафедри, з першою аспіранткою і з такою потужною. Робота дуже науково добросесна, по-друге Анна Сергіївна, коли прийшла на нашу кафедру з цією темою, то вона привнесла неочікувану хвилю нашого інтересу до соціальної роботи в галузі громадського здоров'я. І знаєте, коли ти даєш добро на якусь тему, то Всесвіт чує і починає на тебе сипати різноманітні блага, і на нашій кафедрі з'явилися і проєкти, пов'язані з цим, і стажування пов'язані з цим.

Дуже багато зараз, повоєнний час, після нашої Перемоги, дійсно з'явиться багато учасників бойових дій та членів їхніх сімей, які матимуть наркотичну залежність, і ми знаємо, що у війни негарне обличчя, тому і розуміємо, які можуть бути наслідки. Тому дана тема дуже на часі. Я також вас закликаю не зупинятися. Хочу схарактеризувати ще Анну Сергіївну, і це відчувається у кожному рядочку дисертації, як лідерку в цьому питанні, а концепція лідерства служіння, яка в нашому Університеті зреалізована, вона по максимуму зреалізована в цій чесній, добросесній науковій роботі.

Петрочко Жанна Василівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Унікальність цієї роботи у її міждисциплінарності, все-таки така робота могла б претендувати на захист за двома спеціальностями. Мультидисциплінарність чи міждисциплінарність команди, в якій значну роль відають саме в галузі охорони здоров'я, наша кафедра, наша наукова школа вбачає в цьому перспективу розвитку соціальної роботи. Тому що проникнення соціальної роботи в галузь охорони здоров'я – це вже давно на часі, і нам потрібно розвивати шляхи, шукати способи, як теоретичні, так і практичні моделі втілення. Ця робота, вона про соціальне партнерство, про ефективне поєднання форм фармакологічного лікування та соціального супроводу. Після завершення процедури захисту рекомендуємо Анні Сергіївні не залишити поза увагою аспект саме соціальної роботи, і далі продовжувати ці дослідження на взаємоперетині двох галузей, і ця налаштованість, така чітка міждисциплінарна лінія вона простежувалась відразу з першого визначення, і ви правильно визначили і наукову новизну, що ви удосконалили, вперше визначили поняття, і розширили розуміння таких понять, як соціальна профілактика. Більше хотілося б бачити такого соціального супроводу, здобувачка дуже чесно зазначає елементи соціального супроводу.

Кожна робота має свої сильні сторони, у цій роботі безперечно сильною стороною є її експериментальна частина. Глибокий дизайн та розлоге занурення в дослідження, діагностичні методики, вони навіть піднімають планку для дослідження в галузі соціальної роботи, що також дещо можливо і понизилася, тому що казали, що соціальна робота не така вже експериментальна. А ми бачимо, що вона може бути достатньо потужною і експериментальною, тому це теж дуже важливий момент. Здобувачка давала відповіді на всі поставлені запитання. Їх аргументованість і, в той же час, лаконічність свідчить про високий рівень компетентності опанування матеріалу, готовності відстоювати свої наукові результати.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.059 присуджує Метелюк Анні Сергіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.059

Жанна ПЕТРОЧКО